

Učiteljski Glas

⇒ Glasilo „Saveza dalmatinskih učitelja“ ⇒

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“

Brzot. „Narodne Tiskare“
u Splitu

Urednik:
Dinko Sirovica

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga za pol cijene. Pretplata se šalje D. Domiću, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

Za „Učiteljski Glas“ i za omladinski list u Dalmaciji.

U zadnje doba prispjela su na naše uredništvo tolika pisma naših kolega, kojima gotovo jednodušno traže, da bismo već novom godinom otpočeli izdavanjem «Učiteljskoga Glasa» dva puta na mjesec. Kroz isto vrijeme priopćena nam je sa više strana i želja, da bismo poradili za izdavanje omladinskog listića.

Na sjednici središnjeg odbora «Saveza» držanoj dne 11 o. mj. u Splitu raspravljalo se izmegj ostaloga i o ovome. Odbornik, vrijedni naš drug Vicko Dorbić podnio je dapače i dva predloga u tome smislu i popratio ih sočnim obrazloženjem.

Slajući se potpuno s njegovim mišljenjem, kad navodi, da koli učiteljski poslovi, toli opstanak i napredak našeg «Saveza» dobivaju sve više zanimanje bilo u učiteljstvu bilo van njega, i da jedini «Učit. Glas» može držati živim naše pitanje izlazeći dva put na mjesec i tačno, mi cijesimo, da će se to sve moći ostvariti, kad moralna i materijalna pomoć *cijelog* našeg učiteljstva bude «Savezu» potpuno i sigurno zajamčena.

O tome smo mi već i pisali, a o tome je bilo eto i govora na pomenutom sastanku središnjeg odbora. Prema složnome shvaćanju i sudu toga odbora potrebno je, da se ta moralna i materijalna pomoć učiteljstva svakake zajamči prije, nego li se preduzmu odnosni koraci.

«Učiteljski Glas» zove radi toga sve učitelje i učiteljice u pokrajini, da bez daljnog oklijevanja i odgagjanja pristupe k osnivanju svojih kotarskih učiteljskih društava, tih temeljnih kamena u zgradi «Saveza» i naše staleške organizacije. — Promicateljni odbor šibenski za osnutak takova društva u kotaru šibenskome dao je otšampati u preko stotinu istisaka pravila već sastavljena za ovu svrhu i objelodanjena u ovom našem listu, te je i spravan po nekoliko tih istisaka poslati predsjednicima svih promicateljnih odbora u pojedinim kotarima,

da uzmognu tako gotove primjerke poslati odmah vlasti na odobrenje i potvrdu.

Neka se dakle odmah ustroje ti promicateljni odbori, gdje ih još nema, a oni koji su već ustrojeni, neka se obrate šibenskome ili uredništvu «Učit. Glasa» za potrebite primjerke pravila, pa će ih namah dobiti. Tako neka učine i oni promicateljni odbori, koji se imadu još ustrojiti.

Treba na ovaj posao živo prionuti, treba se maknuti, jer tko nikad ne počme, taj nikad i ne dočme.

Kad se pak osnuju učiteljska društva u kotarima, onda će ona već po svojim pravilima, dakle po svojim dužnostima biti od tolike moralne i materijalne pomoći «Savezu», da će isti pitanje dvo-kratnog izdavanja «Učit. Glasa» na mjesec moći *odmah* provesti.

Što se pak tiče omladinskog lista nama se stvar prikazuje vrlo laka. Treba samo malo dobre volje i zauzetnosti kod **svih** učitelja i učiteljica, pa će Dalmacija imat takogjer, i to brzo, svoj omladinski list, koji će moći da prekrasno uspjeva. Evo kako :

U Dalmaciji ima danas do 700 što učitelja i učiteljica, po tome i do 700 školskih razreda. U svakom razredu su nješto dobre volje i zauzetnosti može učitelj ili učiteljica da izmegj djece skupi *barem* 10 predbrojnika na omladinski list. To bi ukupno bilo 7000 predbrojnika. Cijena listu mogla bi se s poštarinom udariti na eglu 1. Krunu na godinu, te bi po tom ne samo opstanak listu bio potpuno zajamčem već bi i «Savezu» bila učinjena lijepa korist.

Da se do toga dogje, pozivljemo sve naše učitelje i učiteljice, da do 15. prosinca o. g. pošalju na predsjednika našeg «Saveza» g. Franu Bradića u Splitu (Lučac) popisne arke sakupljenih predbrojnika izmegj školske djece. Ako ima koji učitelj ili učiteljica, te ne prima još «Učit. Glasa» onda

neka oni, koji ga primaju, priopće odmah sve ovo svima kolegama i kolegicama u okolici s preporukom, da se zauzmu za stvar.

Odazove li se svak ovome plemenitome pozivu, te prisprije li g. Bradiću do 15. prosinca dovoljan broj propisanih predbrojnika, omladinski će list za

naše učenike i učenice, za našu djecu u opće, osvanuti što prije, valjda već novom godinom.

Mi rekosmo i preporučismo, a sada, braćo, na posao! Ovo je čas, kad svi skupa možemo i moramo pokazati, da imamo i volje i zauzetnosti i smisla za dobra, a nama korisna pitanja.

Hoćemo li malaksati?

Danas se uobičajila te je na dnevuom redu riječ «za prosvjetu puka», koja je postala tako rekuć metom svakog naobraženog čovjeka, izuzam onih kreatura, koje se umišljeno drže staro i sredovječnih nepravednih aristokratskih nazora, te puk smatraju inferiornom rasom, nečim skroz nesposobnim da misli, razvija se i napreduje.

Smiono i odlučno pred svakim izjaviti možemo da se je nama učiteljima sve do jučer (a gdje-gdje treba još i danas) bilo boriti ne samo na polju narodnog prosvjetljenja, nego nam se jo bilo svojski u koštac hvatati i sa našom nazovi inteligencijom, koja je naš narod držala ne narodom, već izrodom, a nas nečim mizernim, niskim i suvišnim, kao što je i naš narod za njih bio. Ti visokopoloženi i inteligentni ljudi, sinovi istog ovog naroda, koji su nepravedno drimali sa sudbom našom i puka našega nijesu htjeli da znadu, e je i naš narod, žalosni oči njihovi, usprkos svim onim nevoljama, i nepogodama, sam sebe po svome starome običaju vaspitavao, te da je taj narod na svoj način uporedo, a i prije, sve ono što su gajili i drugi nazvani kulturni narodi.

Ili nuroodne poslovice, mudrice, pitalice, zagonetke i slično nijesu čista filozofija našega puka, kojom se ne može takmiti nijedna druga pučka filozofija, a koju je naš mlagji naraštaj primao od starijega neokaljanu i neiskvanenu, ne na klupama visokih škola, već u debelu hladu, na čistu zraku, a pod stoljetnom lipom ili hrastom? Ili zar narodna poezija nije bolja nego li i umjetna kod drugih naroda? Nisu li priče, basne, pripovjetke, gatke i bajke beletristika i nauka naroda našega, kojoj se dive i koju kopiraju ne samo naši, da li i strani i psnajbolji beletriste? Nije li naš puk u svojoj tradicionalnog gusli, tamburi, dipli svirali od vjekova gajio svoju narodnu glazbu, onu milu, tihu i čustvenu muziku, koja prati naše sveto i zanosno pjevanje nenadmašivih herojskih i inih narodnih pjesama? Nije li puk naš sa svojim figurativnim kolom, koje je danas i u gospočke salone uvedeno (samo što nije s onim čustvom, lakoćom i zanosom igrano, kao što ga igraju naši čili momci i kršne cure), od najstarijih doba gajio, recimo, ples, a nije li, možda iza starih Grka, najviše kod našega na-

roda bilo raznih junačkih igara i nadmećanja? Sva prosvjetna srestva koja su drugi narodi postepeno uvagjali i od drugoga primali, naš je puk od vjakađa imao i čuvao kao osebinu svoju, kao ostavštinu, koju mu namriješe pregji njegovi. Sijela, prela, sastanci, zborovi, igre i drugi tradiciionalni pučki običaji, bili su prve i najbolje naše narodne škole, gdje se nije šablonskim načinom narod učio modernom štivenju i pisanju, uego je učio poznavati prošast svoju, učio je upoznavati i cijeniti samoga sebe, pitao je neokaljanu dušu svoju i krijepio plemenito srce napajujući se na čistom i nepresušnom vrelu narodne predaje.

I taj narod, usprkos svim protivštinama, sačuavao je dostojno svo te mile svetiue, kojima se i tugjinac divi i čudi. — Ta prva najbolja i najnaravnija narodna škola, nije uzmakla niti ublijedila pred današnjom modernom školom, nego bi da pače ova morala potpuno primiti narodni karakter. Pritnati moramo svi, a osobito seoski nastavnici, da smo više od naroda naučili, nego li iz svih kužurina prokuhanih na preparandijskim klupama, te da smo dapače više mi u narodu naučili, nego li je to narod od nas i od naših škola. Nepobitna je pak činjenica, da su, u pravom smislu riječi, najbolji oni učitelji, koji iz naroda nikoše, koji s mlijekom materinim usisaše narodnu dušu, koje je u kolijevci uspavavala narodna pjesma, a koji su djetinsvo svoje proveli u goletnim brdima kod koza ili na rodnim sjenokošama kod vunjadi i goveda. Takovi učitelji znaju i razumiju narod, a narod shvaća njih. I ostali naši učitelji, koje je sudba turila da skromno životare u prostomu puku, ako čemu vrijede, zahvaliti im je uprao tom življenju u narodu. Tu, u duši priprostoga puka, našli smo svi ljubavi, ogrjeva, i iskrenosti, našli smo odraza svojim bolima i utjehe u čemernim časovima. Gledali smo kako taj tisućljetni patnik herojski podnosi, ni kriv ni dužan, patuje, muke, poniženstva i progonstva, pa smo se i mi priučili da poput njega trpimo i trpimo u dalnjim patujama. — U narodu smo upoznali svoj pravi život, kojeg bi uzalud tražili upoznati i proučiti med hladnom i sebičnom «gospodom», tu smo naučili najbolju i najiskusniju filozofiju, tu tekars upoznali koliko se

blago, kolika li svijest krije u zapostavljenom našem narodu. Upoznali smo da je taj narod zbilja nešto velika, sveta, uzvišena i plemenita, da je taj narod, zdrave misli i čile duše, sposoban za svaki umni napredak, te da nije kako neki hoće «*barbarski, divlji i glupi svijet*», pa iz dubine ojačane duše klikosmo: «Narod je naš svet, velik i svjestan, ali inteligencija, koja ga zapusta i ponizuje *prokleta je!*»

Dok smo mi sami to razumjevali i u očima bivše inteligencije izgledali *čudaci*, koji nećemo moći nikakova uspjeha u prosvjetljenju narodnom postići, drugi su puci od svoje inteligenciji bili najbolje pomagani i prosvjetljivani. Mi smo se za narodnu prosvjetu borili sa «glagju» i «gospodom», a drugdje su učitelje dostojno uzvisivali i u njihovu radu bodrili i pomagali.

Pa takovi još imaju smjelosti govoriti: «Narod nam je nazadan.» Da, nazadan je, bio ga je led s Vaše strane, ogospodo, pa rad toga ni danas kapa ne vjeruje klobuku!

No hvala Bogu, i to je minulo! Napokon jo evolucijoni duh, zahvatio maha i kod nas. Ko jedan,

tisuće i tisuće inteligentnih starih i mladih ljudi razne vjere, stranke, položaja i struke, koji se u ničem drugom složili ne bi, eto složno kliću: «Prosvjećuimo puk, probugujmo narodnu svijest», pa sad i mi učitelji, koji smo pod teškim bremenom tolikogodišnje kulturne borbe malaksati morali, čutimo se jači i mlagji, jer vidimo da naš trud i gvozdена volja ipak nagjoše odaziva, vidimo da narod naš, neće degenerirati, jer je do sad otugjena inteligencija počela za njega, za njegov napredak i prosvjetljenje zanimati se.

U toj prekrasnoj i utješljivoj pojavi, koja ovjenčava mukotrpu rad nas i naših prešastnika, suvišno bi bilo pitati «Hoćemo li malaksati?»

Ne! Ne bi sasvim malaksali da nam se i nadalje samima bilo u neizvjesnosti boriti za prosvjetu narodnu, a nekmo li šada kad je neizmijerna četa rodoljubne inteligencije u oduševljenom radu za narod uza nas.

Ne, malaksati nećemo!

Knin, na Svesvete 2906.

Dorbić Vicko.

Lijepo štivo u pučkoj školi.

Piše: Spasenija Knežević.

Čitanje je temelj svakog znanja. Tko ne zna čitati, ne može se naučiti. U današnjem vremenu čovjeku je bez čitanja, kao slijepu bez očiju. Knjiga je riznica svjetskog znanja. Tko je više čita, više zna, a tko više zna, više vrijedi. Za one, koji ne znaju čitati, naš narod s punim pravom kaže: «Slijep kod očiju.» Radi ogromne koristi, koje čitanje svijetu pruža, u pučkim školama treba mu dati prvu i najglavniju važnost. Gdje se ono zanemari, tu od škole prave koristi nema; škola nije postigla svoju svrhu. Sve na stranu, a čitanje na stranu; sve se lakše zaboravlja, a čitanje čovjeka do groba prati.

Prvoj školskoj godini u jednorazrednim školama treba najveću pozornost obratiti, za nju najviše truda uložiti, jer je ona temelj daljoj pouci. U višerazrednim školama najboljoj učiteljskoj sili treba povjeriti prvu školsku godinu. Hramlje li dijete u 1. šk. god., pa ostane li u istoj dvije i tri godine, djetetu omrzne škola, roditelji ne vide koristi, prigovaraju učitelju, ljute se na dijete, da im koristi ne dava ni u školi ni kod kuće. Otuda se porodi onaj jâz izmegju škole i doma, a gdje se dom i škola uzajamno ne potpomažu, tu pravog napretka nema.

Čitanju u pučkim školama ne poklanja se ona važnost, koja će nastupiti poslije, kad dijete bude odraslo. Uzrok tome treba tražiti ne u samom učitelju, nego na drugoj strani. Sistem pučkih škola ne odgovara duhu vremena. Prenagomilano gradivo oteščava i nosi vrijeme, pa se djeca ne mogu vježbati u čitanju, a čitanje je jedina

korist, koju škola seoskim narodu daje. Sve ostalo djeca brzo zaborave i nakon godinu dana nikakva pojma ni o čem nemaju, jedino čitanje dulje traju, pa nijesu rijetki slučajevi da se i to zaboravi. To je iz iskustva poznato. Dok su djeca išla u školu, znala su odličnim uspjehom sve predmete; poslije nekoliko godina sastajemo se s njima, pitamo ih, ne sjećaju se ni čega, samo čitanje znaju. Slabija djeca i čitanje zaborave, ne poznaju slova. Uzme li ih u vojnike, sjete se knjige, počnu opet da uče slova čitati i pisati. Koliko učitelj muke i naprezanja u školi podnese, pa mu se trud ovako izjalovi!

Ne treba misliti, da je čitanje lak posao. Nije dosta da dijete poznaje slova, da ih zna izgovoriti, u slogovima i riječima dizati, nego treba da zna čitati. Čitanje je vještina, koja se stiče neprestanim vježbanjem.

Kad dijete savlada materijalne teškoće i zna čitati, što mu je pred očima, onda je vrijeme da se pregje na izrazito čitanje, a ovome su potrebna objašnjenja.

Mnoga djeca, osobito ona, koja još nijesu dobro vješta, za čitanja svakog časa posreću, po što god oduzimlju od riječi ili joj dodavaju, ili zamjenjuju jednu riječ s drugom, ili jedan slog s drugim. Ako učitelj to budnim okom ne prati i ne ispravlja djecu u čitanju, djeca će u tome ošepaviti i teško će naučiti pravilno čitati. Jer tko u čitanju nije pravilno okretnost stekao, iz iskustva znamo da u čitanju slasti ne osjeća, a gdje slasti nema, čitanje ne može ni da uzgoji, ni da naobrazi.

U nekim se školama upotrebljava *skupno čitanje*, ali ono, koliko može da koristi, još više može da štete nanese. Udomaći li se u školi, teško će učitelj saznati djecu koja posrću, koja ne izgovaraju sve riječi, koja, tako reći, riječi proždiru. I ja se služim kadkad skupnim čitanjem i to samo u I. školskoj godini. Kad protumačim iz Bukvara djeci novo slovo ili novi zadatak, djeca mi otvore Bukvare, pa skupno čitaju ili slogove ili riječi. Tako se i slabija djeca osokole, vide da i oni nješto vrijede, bolje uče i mnoga od njih stignu bolju djecu. Drugi put, kad djeca u školu dogju, ispitujem jedno po jedno sav zadatak i tako doznam zanje sve djece, pa ih u pogrješakama ispravljam.

Kao što je dijete tijelom slabo, tako je i umom slabo razvijeno, pa ono ne može da shvati o čemu jedno ili drugo štivo govori, pa s toga ne može ni da valjano čita. Otuda se nameće potreba da mu se svaka lekcija razjasni i protumači. Gdje toga nema, tu se sméte umni razvitak djeteta, u njemu se ne pobugjuju valjane misli ni u riječima ni u pismu. A gdje lijepa knjiga ni najmanje ne djeluje na um i srce, gdje dobra knjiga nije obljubjena i rado čitana, uzrok je tome onaj, koji nije znao ili nije htio vježbati kako je trebalo.

Da se dobro čita, glavna je stvar razumjeti što se čita. Stoga je potrebno da učitelj objasni što čita i sto djeci zadaje da čitaju, U početku dosta je tumačiti riječi. U djeteta je rječnik ograničen: ono ne zna kazati kako se zovu stvari koje poznaje, a megjutim ima izražaja i ideja, koje iskazuje, ali ih ne razumije. Sjećam se iz mog djetinjstva, kad sam u pučkoj školi bio, došao je u posjetu c. k. kotarski školski nazornik, sada pokojni, Kalinić.

Pitao je jednog djaka da mu opiše vola. Dijete je kazalo sve, pa i koristi koje od vola imamo, kazavši i *gnjoj*. Nadzornik je zapitao: «Zašto služi gnjoj?» Dijete nije znalo. Pita drugo, treće, ne znaju. Onda će nazornik: «Gdje se meće gnjoj?» Djeca ne znadoše, a jedno se javi da znade i reče: «Vješa se na uže.» Učitelj, sada pokojni P. Bjelić, sjeti se i uputa: «Zasto služi gjubar i gdje se iznosi?» Da kako, djeca odgovoriše na ovo pitanje kako i treba. Ovaj sam primjer naveo, jer hoću s ovijem da kažem, da djeci treba tumačiti čak i najobičnije izraze, ne zaboravljajući nikada, da djetinji jezik nije kao naš. Rousseau kaže: «Stvari, koje imenuje dijete, nijesu za nj što su za nas; ono ne veže za njih iste ideje.» To vrijedi za mnogo više razloga i za ono što pročitao.

Učitelj treba osim riječi i štivo da tumači. Analizući pročitani odlomak, on će pokazati osnovnu ideju, ili kao što gosp. M. Zglav kaže *okosnicu*, pa će tumačiti, kako je ona razvijena. Poslije tumačenja, učitelj će tražiti da se ponovi sadržaj, jer se tako djeca vježbaju u govoru i mišljenju. Dok dijete uči čitati, uči se i razmišljati, dovodi u red svoje ideje, uči se govoriti i pisati.

Ja ne znam boljeg vježbanja od ovoga. Koliko se poučnih pojmova, koliko moralnih ideja probudi kod djece, pa čak i kod one najmlagje, koja su podložna svim utiscima, koja ne znaju još ništa, a osjećaju u sebi želju, da sve poznaju. Osim toga ovo je jedini i najbolji način, da se u njima razvije ljubav za čitanje. Ako se djeca odviknu od čitanja knjigâ kad izagju iz škole, znači da su u školi učila čitati mahimalno, ne razumijevajući onoga, što su učila. A to je velika nesreća. (Sliedi.)

Škola u obrani narodne nošnje i narodnih motiva.

(Piše Gjuro Kalik.)

Da je kitnja starija od odijela uvjeravaju nas još i danas divlji narodi. Indijanac s Orinoka gladovaće, samo da može kupiti kakvu boju, da se namaže, ne u drugoj namjeri do u toj, «da u drugima izazove divljenje, a njegova žena, premda naga, neće nikad izići iz kuće neobojena». Ljudi, koji putuju, da ispitaju ono, što je još neispitano, iznosili su pred Australca, Indijanca, Afrikanca najskupocjenija odijela i svakojake raznobojne igračke u namjeri, da saznadu njihove težnje i vidili su, da su oni ovo posljednje više cijenili s toga, što im je trebalo za kitnju. Težnja za kitnju urogjena je u čeljadetu. Ona je začela i rodila ova šarolika odijela. Najstarije odijelo, poslije onog od lišća, bilo je od životinjske kože. Kad su ljudi doznali za cijelj vune, lana, pamuka i životinjske dlake, stali su iz toga praviti odijelo. Ove materije daju tijelu toplinu i tim zamjenjuju veliku količinu hranu; jer umanjujući gubitak topline, umanjuju i potrebu, da se troši više hrane; i kad želudac ima da radi manje, na preradi gragje za zagrijevanje, onda on može više, da pre-

ragjuje ostale materije. One, dakle, pomažu rastu i razvitku fizičkome. Osim toga one pomažu i duševnome razvitku, jer «čuvaju tijelo od pogibije spolja; naime od nazebe, kongestije i drugih poremećaja». Važnost ovih materija učio je i naš narod, pa ih je upotrebio za svoje odijelo udešivši tako kraj, da najbolje sliši njegovu soju u prvu, a u drugu, da mu ne zastavlja i ne smanjuje rast tijela.

Od težnje, da se u drugim izazove divljenje, nije se mogao ni naš narod otresti. Domislio se je i on, da svoje odijelo šara i kiti u istoj cijelji. Od toliko šarâ, on je odabrao: bijelu, plavetnu, crvenu i crnu žuto, što njima ne škodi ni sunce, ni kiša toliko, koliko drugim šarama. — Epipatske, mavrijske, turske i talijanske ornamentike upotrebio je, da s njima okiti svoje odijelo. Od svih njihovi ornamentikâ odabrao je samo one, u kojima je nazrio sebe, pa ih je dotjerao; po svome th ukusu sklopio s njima svoje odijelo nakitio tako vješto, da mu cijena njegova tipa i stâra, nekmo li mlada, još i više poskoči.

Tako je kićenje našega narodnoga odijela dobilo vještački oblik — postalo je individualno. Naše narodno kićenje, naše je narodno pismo, kojim je naš narod okitio ne samo sebe, nego je on njim, u isto vrijeme, na svojoj nošnji, toj svojoj knjizi, predočio faze, kroz koje je prošao, drukčije, napisao je njom svoju kratku, jeroglifsku istoriju. Tako n. pr. naš mjesečić, zvjezdice i dr. predstavljaju nas u mitološkome vremenu; krstići i ostalo, predstavljaju nas za hrišćane; slova i grbovi, predstavljaju nas u današnjoj-modernoj periodi. Pa ne samo to, nego naša narodna ornamentika ima i simbolički značaj jeroglifa. Tako naše krivuljice — znače snagu, ustrajnost i ost. Neke naše kićanke nose svoje pravo ime, kao: prutci, okašce, grane, kukice i t. d.

Kad malo podalje gledamo nakićeno naše narodno odijelo uvjerićemo se, da naš narod ima ljubavi i dara, pače i više nego dara, za stvaranje lijepih oblika, jer ćemo viditi: polet duha, dubinu osjećaja, snagu, nježnost; vidjećemo estetična i etična osjećanja u njemu živo razvijena;

jer da u njemu nije ljubavi, ne bi takova šta mogao ni učiniti. «A ljubav za stvaranje lijepih oblika, u namjeri, da izazove divljenje, budi plemenite osjećaje i lijepe misli vode dobrih dijela». Nikakav oblik na našoj narodnoj nošnji neće izazvati odvratnost; nikakav nije bez smisla. Moglo bi se što i oškrnuti, ali, zato, cjelina, neće ništa izgubiti od svoje ljepote. A ded slikaru, kiparu, muzičaru ispustite što iz njegova oblika, pak ćete viditi, da će ono što ostane, biti prava rugoba i grdoba. Nije druge, našem narodu, u kićenju nema parca, *U današnjemu razornome vremenu škola će na toj visini uzdržati naš narod, uljubi li svoje vaspitanike u narodnu nošnju i motive otkrivajuć im njihove osobine u namjeri, da od njih suzbije tugju modu i najexdu.*

Naša narodna nošnja izazivlje divljenje. Ona je to izazvala, prvi put, na pariškoj izložbi 1868 godine, pa i na svima, koje su se poslije nje priregjivale toliko, da su veličari, pače i krunjene glave, na jagmu, pokupovali naše narodne rukotvorine, da s njima urese svoje domove.

(Sliedi.)

Crtanje u našim pučkim školama *).

Piše: Antun Kačić.

Uvod.

Mnogi su uzroci lošeg provagjanja ove pouke, a po tom i slaba uspjeha iste, o kojima ne cijenim shodnim sada govoriti, reći ću samo to, da se slab uspjeh ne može samo nama prepisati.

I ako priličnim malodušjem latio sam se, da koliko mi sile budu dopuštale, riješim ovo važno, ali i teško pitanje, e da ovim i ja dadem svoje zrnice unapregjenju pouke u crtanju u našim školama. Ne iznašam ništa osobita, već samo pružam kiticu raznog cvijeća, koju sam nastojao, da po ovoj još trnovitoj njivi što marnije saberem i što ljepše i zgodnije ukitim.

Prije nego li predjem na samo pitanje, iznijeti ću u kratkim crtama historijski proces ove veom važne pouke.

Zavirimo li u povjest pedagogije, lako ćemo se uvjeriti, kako su gotovo svi narodi, počam čak od Egipćana, posvećivali pouci u crtanju kad veću, kad manju pažnju i kako su joj davali koji veću, a koji manju važnost i ako svi nijesu nazrijevali u njoj istu, bilo uzgojnu, bilo pak praktičnu vrijednost. Njegovali su ju najprije i sami neuljudni narodi počam od Asiraca, pa dalje do Perzijanaca, o čemu nas najbolje uvjeravaju razne gradjevine ovih naroda. Grci su je njegovali na osobiti način, a njihovim primjerom njegovali su je i ostali narodi, uslijed česa se je ova pouka sve postepeno razvijala, dok nije svojom znamenitošću uz neke predmete,

postigla prvo mjesto u našim pučkim školama. I sama svjetska povjest otkriva nam jednu veoma važnu činjenicu, naime, da su mnogi narodi još prije nego li su izumjeli slova, svoje misli pismeno izrazivali simbolskim crtanjem. Tako su — među ostalim — stari Egipćani uresivali svoje obeliske slikovitim pismom, zvanim »Hieroglifi«; Babilonci su imali klinove znakove ili »Klinovo pismo«, a i stari Slaveni pisahu crtami i režami.

Povjest pouke u crtanju može se razdjeliti u tri perijode. Prva perijoda traje od Grka do 18. vijeka; druga od 18. vijeka do god. 1880., a treća od 1880. do danas.

Kako sam prije spomenuo, Grci su davali pouci u crtanju osvbta važnost, jer su u njoj nazrijevali veliku uzgojnu i praktičnu vrijednost. Nu sa svim tim ipak ova pouka nije bila općenita. Povjest nam ne kaže ništa, da li se je crtanje njegovalo kod Rimljana; po svoj prilici nije, jer su Rimljani mnogo više marili za praktične i korisne nego li za lijnpe i uzgojne predmete.

U novije vrijeme ove perijode crtanje je znatno napredovalo, što je veoma pomoglo, da se je umjetnost u kiparstvu i slikarstvu onako razvila i upravo cvala, napose u Italiji, koja je bila gnijezdo gladovitih umjetnika, kao što su Michelangelo, Bramant, Rafael Sancio, Titian, Leonardo da Vinci i dr. U ovoj se je perijodi od peda-

*) Pročitano na ovogodišnjoj učiteljskoj skupštini u Supetru.

Ovoj raspravici i naputku priloženo je bilo i gradivo za sve vrste puč. škola u kotaru, što sam poslao na precrtanje po istomu. Uz zbirke gradiva nalazi se i opis istoga.

goga najviše ovom poukom zanimao i nastojao da se u školama na osobiti način njeguje, veliki Komensky, koji ju je, među ostalim, preporučao i za to, što će se njom razviti volja djece za točno motrenje predmeta, uživenjem u lijepom, te što će se oko i ruka uvježbati. Uza svo njegovo nastojanje i zagovaranje pouka u crtanju nije ni sada bila općenita.

Drugo je razdoblje od velike važnosti, jer su u njemu filantropisti uveli crtanje kao općeniti školski predmet. U ovom je razdoblju zanimanje za ovim predmetom toliko bilo, da se je osim mnogo važnih zagovaratelja istoga, pojavilo i više smjerova u njegovoj provedbi u školama. Na ovom su se polju najviše istakli Basedov i Pestalozzi, a za njima mnogi drugi. Basedov je zaslužan zato, što je zagovarao, da se crtanje uvede kao predmet školske pouke, jer se njim među ostalim pribavlja djeci sposobnost da umiju mjeriti oko i da im se uvježba i učvrsti ruka. Preporučio je pak da se djeca vježbaju u diobi nacrtanih crta i prostora među njima na dva i tri djela.

Pestalozzi je zagovarao pouku u crtanju, jer ju je smatrao veoma moćnim faktorom čovječijeg uzgoja. Svrha je crtanju po njemu bila, da se djetetu razviju elementarne forme i ukus. On neće, da pouka u crtanju počne ni precrtavanjem, ni crtanjem po prirodi, već hoće da se probudi i razvije kod učenika ukus, da ih se upozna sa formama, a tek onda da se crta po predlošcima i po naravi. Iz njegovih su nazora nastala dva mjera u provaganju pouke u crtanju. Začetnici i zagovaratelji prvoga smjera htjeli su, da se crtanje počne pravcem i krivuljom, pa da se od ovoga progje na geometrijske plošne likove. Začetnici i zagovaratelji drugoga smjera htjeli su, da se crtanje počne jednostavnim geometrijskim tjelesima.

Pošto su oba smjera bila i manjkava i pogrešna nastojalo se, da ih se tijekom vremena popravi i usavrši. Prvi se je smjer popravio uvedenjem stigama i mrežica, a dugi uvedenjem žica i velikih geometrijskih tjelesa. Uvedenje stigama i mrežica imalo je prednost nad uvedenjem žica i tjelesa. Nego koliko uvedenje stigama, toliko pak i uvedenje žica i tjelesa imalo je svojih mana, jer se prvim nije pružavalo djecu na samorad, a drugim pouka nije bila skupna. Iza raznih pokušaja da se oba smjera poprave i što bolje usavrše, makar i njihovim kombinovanjem, opet se je ostalo isključivo kod geometrije, kod koje se je opet zanemarivao etični momenat.

Na raznim izložbama otvorenim u ovoj perijodi izbila je na svjetlo činjenica, da je blagostanje i budućnost onoga naroda, kojemu je razvijen i ukus. Ova je važna činjenica prouzročila, da su se sada i vlade umiješale u pitanje o smjeru pouke u crtanju, pak ju uvele u svim vrstama škola. Dakako da se pri ovom nije, na žalost, pazilo na drugo, već jedino na to, da se učenik što bolje i sjegurnije spremi za umjetni i gradjevni oblik.

Veoma naglo i brzo uvedenje pouke u crtanju u sve vrste škola, na što je potaklo i vlade i pojedince jedino špekulativni interes, nije ostalo bez svojih zlih po-

slijedica, koje su se veoma brzo opazile u trećoj perijodi. Opazilo se jo naime, da se ovakvim provadjanjem pouke u crtanju ne pastizava ni obrazovna svrha, ni sama pak strukovna sprema. Stvar se je ozbiljno i temeljito proučila, a način provadjanja popravio, uredio i usavršio.

U najzadnje se je doba opazilo, da osim mnogih dobrih strana, koje pouka u crtanju ima, ima i tu da duh otimlje jednostranosti u koju dospijeva promicanjem uzgoja i obrazovanosti kod nekih predmeta jednom knjigom, jer crtanje navikava učenike na javno zamjećivanje oblika, veličine, boje i svjetlosti. Pošto se i crtanjem, kao i govorom ili pismom izražavaju misli, postavio mu se je u najzadnje doba zadatak obrazovanja svijesnog gibanja i u svezi s ovim, spremnost u izraživanju misli rukom.

Teorija moći, koja je vladala u drugoj perijodi, osobito za vrijeme Pestalozzia, sada je sasvim napuštena, a glavnu riječ vodi psihologija. Žice i tjelesa su sasvim isključena, a stigme su ograničene samo na najnižem stepenu, e da se pomoću njih postigne samo nužna tehnička vještina. Svako i najmanje poimanje i crtanje sa strane perspektive takodjer je sasvim zabačeno, a ograničilo se je samo na crtanje pravaca, krivulja, ploha i na simboličko crtanje.

Cijenio sam shodnim u kratkim potezima iznijeti ovaj historijski proces pouke u crtanju, e da se vidi kako se je istoj gotovo kod svijuh naroda i u svim vremenima davala osobita važnost zbog njezine bilo uzgojne, bilo pak praktične vrijednosti.

Suvišno bi bilo, kad bih sada stao govoriti o svrsi i potrebi pouke u crtanju, potanko o gradivu za istu, o njezinoj tehnici, o metodi i radovima, te napokon o rasčlambu. Jedino mi je pak svrha, da odgovorim na samo pitanje, da sastavim i uredim gradivo pouke u crtanju s poukom o mjerstvenim oblicima, te da sastavim napatuk kako bi se isto imalo provadjeti u pojedinim odsjecima, odnosno godišnjim tečajima prema nastavnoj osnovi, te ministarskim naredbama 6. svibnja 1874. i 8. lipnja 1883.

Od kolike je važnosti pouka u crtanju, neka nam — između ostalih — bude najboljim dokazom i to što joj je ministarstvo posvetilo dvije svoje naredbe, i što se u samoj našoj pokrajini ove godine ovo već treća učiteljska skupština ovim važnim pitanjem bavi.

U najzadnje pak doba pojavila se je nova metoda pouke u crtanju, od koje je odijeljena pouka u crtanju od pouke u mjerstvenim oblicima, te po kojoj će crtanje biti ne samo prostoručno, već će se isto izvagjati i u najnižim god. teč. na crtankama bez stigama, a pri pouci o mjerstvenim oblicima rabiće se crtalo i ostala potrebna pomagala. Ali dok ministarstvo ne promijeni ili ne ukine svoje naredbe od 6/5. 1874. i 8/6. 1883, a ne izda druge, a starija školska vlast ne preuredi u ovom smislu normalne osnove, cijenim, da bi bilo suvišno svako i najmanje raspravljanje o ovoj najnovijoj metodi.

(Nastavit će se.)

Povjesna rasprava spram moralne značajnosti.

Piše S. Kastrapeli.

(Nastavak i svršetak. Vidi broj 9—10.)

Na svom vlastitom iskustvu stekao sam uvjerenje, da u tom valja vrlo oprezno postupati. «Od načina, kaže d.r. Turić, kako je prikazan hist. dogogaj, osobito obziruć se na to, što će se istaći i prikazati, ovisi uspjeh povjesne obuke» *). Prepravom imamo probuditi u djeci sve one ideje, te su nužne za apercepciju novog dogagaja. Osobitu pomnju treba namijeniti tome, da djeca shvate odnošaje, u kojima su se nalazile djelujuće osobe ili skupine. — Cilj po svom obliku ima biti u prilog onoj ideji, te vlada činom, jer je kadar da upliva na raspoloženje djece. On ima biti konkretno izražen da djeci bude jasno i razgovetno, što hoćemo s njim da rećemo. — Kod prikazivanja čina najznamenitije je, da dijete umišlja sebe nazočnim činu. Zato je pako potrebit stanoviti stepen uobraženja (Einbildungskraft), koga će na nižem stepenu djeca najlakše postići pomoću priča i basni. Po naravi čovjek smješta čine u prostor i vrijeme. Tu prirodnu moć treba samo potpomagati u razvitku. — Djeca imaju dakle duševnim okom gledati kako se nešto dogagja, kako to neka osoba ili skupina izvodi — ali ni to nije dosta. Refleksija vrhu čina najznamenitiji je momenat u obragjivanju hist. biografije. Tu spada *psihično razmatranje i etičko prosugjivanje*. Ta dva čina razjasnio je d.r. Turić u svojoj «Metodici obrazovne obuke» baš savršeno. Ja ću radi kratkoće vremena navesti samo jezgru njegovog razlaganja.

Čini se izvode pod utjecajem stanovitih duševnih pojava — pojava inteligencije, čuvstva i volje. Te pojave mora učenik zamjetiti, jer će mu samo to pripomoći, da shvati tugje čine, i da se samo moralno razvije prisposobljavjuć svoje, i ako neznatne, nutrnje pojave i čine sa onim hist. osoba. Psihično se razmatranje provodi na način, da zamjećujuć dijete svoje čine i njihove pokrete, bili ti van njega ili u njemu samomu, traži razloge i pobude tugjim činima. Ne smije se zaboravit ni to, da se potraže razlozi, koji su sklonuli osobu, da je upotrebila ona, a ne druga sredstva. — U opće — treba naviknuti djecu, da gledaju u se, i nastojati da uzbudimo u njima, ako ne onaka, dajbudi slična duševna stanja onima, u kojim su se nahodile hist. osobe; jer što je dijete proživjelo više raznih duševnih stanja, to će lakše zamišljati tugja duš. stanja. Psihično dakle razmatranje traži povode i pokrete činima.

*) «Metodika obrazovne obuke».

— Po tom slijedi etično prosugjivanje. Dijete je prije zamjetilo čine i njihove povode i pokrete, a ovdje će se motriti, da li su čini dobri ili zli, i zašto su dobri ili zli. Tim će dijete zapaziti i upoznati etič. ideje, po kojim se činima odregjuje vrijednost, i upoznati etič. zauone, koji su upravljali činima dotičnih osoba. Simpatija prama stanovitoj osobi radi njezina djelovanja, združena je s čuvstvom oduševljenja za osobu i njezin čin, a zla se osoba mrzi radi njezina nevaljala čina. — Etičku će ideju zapaziti dijete, kad tražeći povode činima, uvidi, da ti nijesu egoistični, nego van individualnosti djelujuće osobe, u samome dobru, koje je vječno. Iza toga se gleda probuditi etič. čuvstvo privodeći djecu, da razmišljaju duševno stanje djelujuće osobe i eventualno one, na koju se djelovanje odnosi. Tu će naći, da djelujuća osoba uživa u svom djelovanju, pa makar trpjela, jer je svijesna da čini dobro. Tako će i dijete oćući zadovoljstvo, koje će se pretvoriti u etič. čuvstvo. Ako dijete uvidi, da se čin osobe slaže sa etičkim idejama, ono će samo po sebi izreći sud odobravanja, a inače će i crtama lica izraziti svoje negodovanje. Nego da se potkrijepi etičko čuvstvo, treba navesti i sve one subjektivne pobude, koje nukaju čovjeka na dobro, a ođalećuju ga od zla. Subjektivnim pak pobudama valja dati sekundarnu vrijednost, a etičkim primarnu.

Eto sam po svom mišljenju naveo u kratko sve ono, što je nužno, da povjesna nastava bude uspješno sredstvo za privagjanje djece k ćudorednoj značajnosti. Život je mjesto, gdje se kuša ćovječnost, te škola u tom obziru ne može učiniti drugo, nego da obvezuje moralnu svijest i da razvije moralua čuvstva; ali etič. ideje moraju biti dobro usaagjene u dušu: a čuvstva dovoljno jaka, da uzimadu vlast nad voljom. Onaj dio moralnog uzgoja dakle, što se odnosi na volju, ne može se u školi dovoljno uporaviti: možemo djecu samo — davajuć joj malo po malo sve to veću slobodu — uputiti, da rade nesvisno o našoj volji, a po vlastitoj uvigjavnosti i savjesti, koja joj ima već u mladenaćkoj dobi da bude najveći sudija.

Po principu «zdrav duh u zdravu tijelu» ima škola posvetiti dovoljnu brigu i tjelesnomu uzgoju.

O svojstvima učitelja nije nam ovdje da govorimo. Svakako mi treba napomenuti, kako je neokaljani idealizam najljepši ures nastavnika-uzgojitelja.

VJESNIK.

Središnji odbor „Saveza“ držao je dne 11 tek. svoj prvi sastanak, u kojem se je istl odbor konstituisao, izabrao podpredsjednikom Miha Justinjanović, a blagajnikom Dinka Domića. Na istom sastanku odlučilo se, kako će se izvršiti svi nalozi podani od glavne skupštine

«Saveza» i usvojili se zaključci učiteljstva zadarskog kotara. Odredjeno je koje korake, da se preduzme, nebi li se omogućilo češće izlaženje našega glasila i izdavanje omladinskog lista, te je bila izražena topla zahvala g.g. Dinku Sirovici i Dani Petranoviću na zauzimanju za naše

glasilo, koje je njihovim nastojanjem zbilja odgovorilo očekivanju središnjeg odbora i steklo opće odobravanje od učiteljstva čitave naše pokrajine.

Drugovi! Sjetite se, što smo vam poručili u braju 6, ovoga lista. Preporučujemo vam, što veće proširenje i rasturivanje *Učiteljskoga glasa*, koji je isključivo posvećen interesima naroda i pučkog učiteljstva. Ne oklijevajte, već tražite po svim društvima, kafanama, gostionicama i t. d. *Učit. Glas*, vaše glasilo i vašu obranu. Neispunjenje ove skromne želje smatrajte omalovaženjem našega rada i stališa, a po tome udesite i vaše stanovište. Budite ustrajni i ne popuštajte, gdje se tiče učiteljskog hrza i obraza. Ovo vam tim veoma predočujemo, što smo odlučili, bude li naš poklič od vas, braćo i drugovi naši, usvojen, biva: *poduprt pretplatom*, da već s nove godine naš list pokrenemo *dra* puta mjesečno! Upozorujemo vas megjuto i na današnji naš uvodni članak. En avant!

Zaruke. Prošlih dana zaručili se u Trogiru: gosp. Jerko Baranović iz Šibenika, učitelj prakse na trogirskom ratarskom tečaju sa vrijednom i dražesnom gospogjicom Slavkom Gizdić, nadučiteljicom ženske pučke škole u Trogiru, te g. Petar Andreis, učitelj u Trogiru sa milom gospogjicom Marijom Guina, učiteljicom.

Naša najsrdačnija čestitanjâ.

U šibenskoj „Hrvatskoj Riječi“ izlaze ovih posljednjih dana članci, koju se bave opširno našim školstvom. U istom listu vrijedni naš drug Vicko Dorbić pripoćuje vrlo lijep osvrt na ovogodišnje kotarske učiteljske konferencije.

Osposobljeni. Pred ispitnim povjerenstvom u Arbanasim položili su ispit učiteljskog osposobljenja: s odličnim uspjehom E. Mazalin; a sa dobrim uspjehom: M. Bjeladinović, F. Bulić, A. Dukić, J. Gamulin, B. Garbati, I. Gligo, D. Jović, Lj. Marčić, A. Marčić, D. Slapničar, N. Škovrlj, M. Vekarić i A. Zepina-Kandijaš.

Polakšice na željeznicama. Naš «Savez» odlučio je što treba, da isposluje učiteljima pučkih i gragj. škola u Dalmaciji polakšicu na željeznicama. Obratit će se u tu svrhu našim narodnim zastupnicima u Beču, s molbom, da se kod Ministarstva zauzmu za što skorije povoljno riješenje. I ovijem *Učiteljski Savez*, dokazuje, koliko mu na sreću leži dobro učiteljstva. Za to je i dužnost naša, da se svi bez razlike upisujemo u savez, jer osamljeni ostajemo puka jedinica, čija se vrijednost skoro i ne osjeća. Organizovani i udruženi možemo mnogo.

Poludnevna nastava uvedena je već mnogim školama Njemačke carevine. Uspjeh se je pokazao vrlo povoljan, te će u kratko vrijeme biti provedena po svim tamošnjim školama. Poučavanje traje ljeti od 7—12, a zimi od 8—1. Ovaj obrat u rasporedu poučavanja nanosi mnogo koristi s higijenskog i uzgojnog gledišta. I u nas je ljetos na kotar. konferencijama bilo govora u prilog poludnevnog poučavanja, pak se nadamo, da će predložene rezolucije biti potpuno usvojene i provedne.

Učiteljsko društvo. Za Šibenik i okolicu podastralo e društvena pravila c. k. namjesništvu na odobrenje.

Pravila su sastavljena, kako ih je usvojila ljetošnja glavna skupština našega «Saveza». Društvo će početi da djeluje čim stigne odobrenje pravila. Ovoj našoj ustanovi, koja je plod učiteljskog rada i organizacije, a ujedno prva ovake vrsti u Dalmaciji, želimo da cvjeta i napreduje. Veseli nas vijest drugova iz pokrajine, da se po mnogim kotarima živo radi oko ustrojenja učiteljskih društava. Samo naprijed!

Deputacija učitelja iz Bosne i Hercegovine krenula je prošlog mjeseca u Beč, da od zajedničkog ministarstva isposluje poboljšanje učiteljskih plaća. Kako nas izvješćuju, na ministarstvu deputaciji je obetano, da će se zauzeti i proučiti sve potanko što se odnosi na takovo poboljšanje. Kad je deputacija htjele da se prikaže pred Nj. Veličanstvom i zamoli visoku zaštitu, nije bilo pripušteno. Ovo je, u koliko se sjećamo, jer su slučajevi izuzetni i posve rijetki, drugi put, da se nekoj deputaciji ne dozvoljava pristupiti pred previšnje prijestolje. Prvi put našim zastupnicima iz Dalmacije, kad su se htjeli potužiti na Khuenovu samovolju u Hrvatskoj, a drugi put deputaciji učitelja iz Herceg-Bosne, koja u ostalom nije nikoga *tužila*, već jedino *molila*. Uvjereni smo, da će se naši zastupnici na carskom divanu zauzeti za tamošnje naše drugove i potražiti razjašnjenjâ već i s toga što su oni sprijećeni da bi i pokušali zatražiti ga drugamo zbog ovakog jedinstvenog i nepravednog postupka.

Školski nadzornici u Srbiji. Do sada vladao je običaj, da se za nadzornike puć. škola imenuju većinom profesori, ili učitelji srednjih škola. S pedagoške strane ovaka odredba je neizrediva i skroz štetna po napredak školske nastave i to s mnogo strana. Profesorima većinom nedostaje praktične vještine, koja se hoće u pućkoj školi, pak mjesto da se spuste na niže megju djecu, oni se penju na vi-oko i s katedre razlažu o stvarima često nepodesnim za pućku školu. S toga je srpski Ministar prosvjete obetao g. Jovanoviću, uredniku kragujevačke «*Prosvjete*», da će brzo imenovati po gdjekojeg učitelja kao šk. nadzornika. Pošto je pitanje o školskom nadzoru riješeno kod svih naprednijih naroda u prilog pućkog učiteljstva, nužno bi bilo, da se i srpski učitelji postaraju da za sebe izvoješte ovo pravo, koje im se do sada krojilo.

Hrvatski sabor u Zagrebu otvorio se na 12 ov. mj. te je otpočeo radom i samoprijegorom ljudi, koji su do sada i činom potvrdili ljubav prema domovini. S iskrenim veseljem pozdravljamo sastanak hr. sabora, u kojem će se pored ostaloga ispuniti želje hrvatskog učiteljstva i konačno urediti njihova beriva.

Dvostruka uvrjeda. U školskom tekstu za gragjanske škole sa nastarnim jezikom talijanskim u hapsburškoj monarhiji, baš u knjizi «*Geografia e statistica della Monarchia Austro Ungarica, compilata da M. Zucalli e G. Hajek*», imade na strani 12; sljedeće: La popolazione della Dalmazia comprende il 97 % di Morlacchi (di stirpe Serba) e il 3 % d' Italiani. Ministarstvo prosvjete odlukom 26 Junija 1906, br. 24.696, odobrilo je, da ova knjiga bude uvedena po gragj. školama sa talijanskim nastavnim jezikom. Suvišno bi bilo, da mi našu zlovolju ističemo na ovu dvostruku uvrjedu narodu hrvatskog i srpskog imena, jer je to po sebi već shvatljivo i opravdano. Istaknut nam je samo onu lakoumnost, kojom školske vlasti kod nas odobravaju tekstove pojedinima; dok su odveć pedantne i skrupulozne prema drugima...

Puće škole. Doznajemo iz «*Pućkog lista*», da se je trogirsko Općina počela zauzimati za otvor škola u njenim odlomcima. Bilo je već i vrijeme!